

Beata Grochala*

 <https://orcid.org/0000-0002-3885-8964>

WZORCE GATUNKOWE A KSZTAŁCENIE W ZAKRESIE FORM WYPOWIEDZI PISEMNYCH W WYBRANYCH POMOCACH DYDAKTYCZNYCH PRZYGOTOWUJĄCYCH DO EGZAMINU CERTYFIKATOWEGO NA POZIOMIE B1

Streszczenie. Przedmiotem artykułu jest ocena sposobu prezentacji form wypowiedzi pisemnych wymaganych na poziomie B1 certyfikatu z języka polskiego jako obcego (część *Pisanie* – egzamin dla osób dorosłych) w trzech pomocach dydaktycznych przygotowujących do tegoż egzaminu (*B1 – piszę, mówię i zdaję!*, M. Januszewicz, *Pisz po polsku. Poradnik, ćwiczenia i przygotowanie do egzaminu* oraz B. Łukaszewicz, N. Yaumen, A. Święcka i P. Garncarek *Zdaj się na polski! Podręcznik kursowy przygotowujący do egzaminu certyfikатовego na poziomie B1*). Główny cel analizy to odpowiedź na pytanie, czy w omawianych podręcznikach znajduje zastosowanie koncepcja gatunku Marii Wojtak, zgodnie z którą na wzorzec gatunkowy składają się cztery aspekty: strukturalny, pragmatyczny, poznawczy oraz stylistyczny. Przyjęta metoda badawcza to analiza zawartości ukierunkowana genologicznie. Na jej podstawie stwierdzono, że autorzy podręczników wskazują na wszystkie cztery aspekty gatunków, choć nie robią tego w sposób równomierny. Poznanie wzorca gatunkowego jest niezmiernie ważne, jednak dopiero jego autorska realizacja i umiejętne zastosowanie reguł w praktyce to gwarancja egzaminacyjnego sukcesu. Dlatego postuluje się, aby nauczyciele mieli świadomość złożoności wzorca gatunkowego, który nie sprowadza się jedynie do budowy, ale zawiera w sobie także uwikłania komunikacyjne i kulturowe.

Słowa kluczowe: sprawność pisania, egzamin certyfikатовy z języka polskiego jako obcego, genologia lingwistyczna

* beata.grochala@uni.lodz.pl, Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Zakład Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej, ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź.

GENRE PATTERNS AND DEVELOPING THE KNOWLEDGE OF WRITTEN TEXT TYPES IN SELECTED TEACHING AIDS PREPARING FOR THE CERTIFICATE EXAM AT THE B1 LEVEL

Abstract. The article focuses on text forms required at the B1 level of state certificate exam in Polish as a foreign language (module *Pisanie* – test for adult candidates). It discusses how these forms are presented in three textbooks for exam preparation (*B1 – piszę, mówię i zdaję!*, M. Januszewicz, *Pisz po polsku. Poradnik, ćwiczenia i przygotowanie do egzaminu* oraz B. Łukaszewicz, N. Yaumen, A. Świąćka i P. Garncarek *Zdaj się na polski! Podręcznik kursowy przygotowujący do egzaminu certyfikatowego na poziomie B1*). The main goal of the analysis is to answer the question whether genre presentation the discussed textbooks reflects Maria Wojtak's concept of genre template, which includes structural, pragmatic, cognitive and stylistic aspect. The author uses genre-oriented content analysis. The results of the study show that textbook authors refer to all the four genre aspects although they do not do it in proportion. The knowledge of the genre template is crucial, but only the use of such template in an original text results in positive exam outcomes. Therefore it is advisable for language teachers to be aware of the complexity of a genre pattern, which consists of not only its composition but also communicative and cultural factors.

Keywords: the skill of writing, certificate exam in Polish as a foreign language, linguistic genology

Pisanie to sprawność (działanie¹), której nauczanie nie cieszy się dużą estymą zarówno wśród nauczających, jak i uczących się. Powodów takiego stanu rzeczy jest wiele i często są one wnikliwie analizowane w literaturze przedmiotu. Wspomnę tu tylko o „braku odpowiedniego przygotowania uczących pod względem merytorycznym, a także niedocenianiu wagi tej sprawności” (Lipińska 2016, s. 9) czy niechęci wynikającej z uznawania pisania „za czynność czasochłonną, żmudną i mało ciekawą” (Padzik 2021, s. 51). Autorki *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* podkreślają, że pisanie jest najbardziej deficytową sprawnością. „Poświęca się mu stanowczo za mało uwagi, często błędnie uważając, że nie trzeba go wcale uczyć. Tymczasem jest to jedna z najważniejszych umiejętności, bo mimo iż najmniej przydatna w życiu codziennym przeciętnego człowieka, to jej rola w kształceniu językowym jest niezmiernie istotna” (Seretny, Lipińska

¹ W nauczaniu języków obcych w dwóch pierwszych dekadach XX wieku dominowało podejście komunikacyjne, w którym stosowano pojęcie *sprawności językowej* rozumianej jako „dobrze opanowaną dzięki ćwiczeniu umiejętność umożliwiającą osiągnięcie odpowiednich efektów przy stosunkowo mniejszym wysiłku” (Szulc 1984, s. 220). Klasycznie dzielono sprawności na receptywne (słuchanie i czytanie) oraz produktywne (mówienie i pisanie). Obecnie coraz intensywniej rozwija się podejście działania, zgodnie z którym mówi się o działaniach językowych – „istota realizacji działań językowych polega na możliwości podejmowania jednego z nich lub jednoczesnego wykorzystywania kilku z nich. Podział działań językowych odnosi się do czterech kontekstów realizacji komunikacji: rozumienia tekstów, tworzenia tekstów, wymiany informacji, przetwarzania istniejących tekstów” (Gębał, Miodunka 2020, s. 265). Ponieważ w niniejszym artykule analizowane są pomoce dydaktyczne, które w większej mierze odnoszą się do podejścia komunikacyjnego, zdecydowano się na określenie pisania jako produktywnej sprawności językowej.

2005, s. 18). Poza racjami natury glottodydaktycznej świadczącymi na rzecz pisania należy wspomnieć także o aspekcie pragmatycznym – jeśli celem nauczania/uczenia się jppo jest przygotowanie do egzaminu certyfikatowego, a w konsekwencji zdanie go, to zaliczenie części nazwanej *Pisanie*, podobnie jak trzech pozostałych, jest warunkiem koniecznym zaliczenia całego egzaminu (mowa o egzaminach dla osób dorosłych). Tymczasem dane pokazują, że „najlepsze wyniki egzaminu są w części *Pisanie*” (*B1 – piszę, mówię...* 2020, s. 6). Warto dodać, że najpopularniejszy z egzaminów certyfikatowych dotyczy poziomu B1 biegłości językowej (w latach 2016–2022 zdawało go 79% wszystkich zdających – por. <https://certyfikatpolski.pl/system-certyfikacji/statystyki/> [11.12.2022]) – ma to związek m.in. z określonym ustawowo wymogiem: „Cudzoziemiec ubiegający się o uznanie za obywatela polskiego, z wyłączeniem cudzoziemca, o którym mowa w ust. 1 pkt 4 i 5, jest obowiązany posiadać znajomość języka polskiego potwierdzoną urzędowym poświadczeniem, o którym mowa w art. 11a ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. z 2021 r. poz. 672), na poziomie biegłości językowej co najmniej B1, świadectwem ukończenia szkoły w Rzeczypospolitej Polskiej lub świadectwem ukończenia szkoły za granicą z wykładowym językiem polskim” (*Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim*). Te wszystkie czynniki sprawiają, że na rynku wydawniczym pojawia się coraz więcej pomocy dydaktycznych dla osób przygotowujących się do egzaminów certyfikatowych. Część z nich, jak np. publikacja *Polski na B1* (Wilczyńska 2021), to zbiory zadań analogicznych do tych, które pojawiają się na egzaminach certyfikatowych. Część ma charakter podręczników, w których poza ćwiczeniami zawarte są merytoryczne wskazówki.

Celem niniejszego artykułu jest analiza wybranych pomocy dydaktycznych przeznaczonych dla osób przygotowujących się do egzaminu certyfikatowego z jppo na poziomie B1 pod kątem prezentacji i realizacji zagadnień związanych z jednym komponentem egzaminu, a mianowicie pisaniem. Będzie to analiza ukierunkowana, której głównym celem jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób w badanych materiałach prezentowane są wzorce gatunkowe poszczególnych form wypowiedzi. Analizie poddano trzy podręczniki: *B1 – piszę, mówię i zdaję! Formy wypowiedzi pisemnych i ustnych na egzaminie certyfikatowym z języka polskiego jako obcego* (dalej jako PMZ) wydany w 2020 roku przez fundację Linguae Mundi; *Pisz po polsku. Poradnik, ćwiczenia i przygotowanie do egzaminu* autorstwa Małgorzaty Januszewicz (dalej jako PPP), wydany w roku 2021 oraz *Zdaj się na polski! Podręcznik kursowy przygotowujący do egzaminu certyfikatowego na poziomie B1* autorstwa Barbary Łukaszewicz, Natalii Yaumen, Aleksandry Świąckiej i Piotra Garncarka (dalej jako ZSNP) wydany w 2022 roku.

Jak wspomniano, wszystkie trzy publikacje dydaktyczne zostały skonstruowane jako pomoc w przygotowaniach do egzaminu certyfikatowego na B1. Warto zatem przyjrzeć się wymaganiom dla tego poziomu w zakresie pisania. Zgodnie

z *Programami nauczania języka polskiego jako obcego* na poziomie B1 uczyć się jppo powinien opanować następujące formy wypowiedzi pisemnej: życzenia, pozdrowienia, zaproszenie, zawiadomienie, ogłoszenie, list prywatny nieoficjalny, list prywatny oficjalny, opis osoby, opis miejsca, opis przedmiotu, charakterystyka, opowiadanie, sprawozdanie, esej szkolny (*Programy...* 2016, s. 94). Uczący się powinien znać także „formy pomocnicze”, czyli takie, które „stanowią składnik innej wypowiedzi albo te, które rozwijają umiejętność pisania, ale nie powinny być brane pod uwagę przy egzaminach ani testach” (*Programy...* 2016, s. 95) – wśród nich wymieniony jest dziennik, streszczenie, CV, plan i notatka². Z kolei w *Standardach wymagań odnoszących się do poszczególnych poziomów biegłości językowej w zakresie znajomości języka polskiego jako obcego* (2016) wymieniono następujące formuły wypowiedzi pisemnej, które powinien umieć stworzyć zdający: życzenia; pozdrowienia; zaproszenie; ogłoszenie; list / e-mail prywatny formalny (np. do nauczyciela); list / e-mail prywatny nieformalny; opis osoby; opis przedmiotu; opis miejsca; opis sytuacji; charakterystyka osoby; opowiadanie; sprawozdanie (chodzi o zrelacjonowanie przebiegu np. podróży, wakacji); recenzja (chodzi o wyrażenie opinii np. o filmie, książce, a nie o recenzję jako gatunek dziennikarski); esej (mowa o eseju szkolnym, czyli formie, w której piszący przedstawia swoje poglądy, rozważania lub refleksje na dany temat). W poniższej tabeli zaprezentowano obecność poszczególnych form wypowiedzi w analizowanych pomocach dydaktycznych:

Tabela 1. Obecność egzaminacyjnych form wypowiedzi pisemnej w analizowanych pomocach dydaktycznych

FORMA WYPOWIEDZI	PMZ	PPP	ZSNP
życzenia	+	+	+
pozdrowienia	+	+	+
zaproszenie	+	+	+
ogłoszenie	+	+	+
list / e-mail prywatny	+	–	+
list / e-mail formalny	–	–	+
opis osoby	–	+	+
opis przedmiotu	–	+	+
opis miejsca	–	+	+
opis sytuacji	–	+	+
charakterystyka osoby	+	+	+
opowiadanie	+	+	+
sprawozdanie	+	+	+
recenzja	+	+	+

² Ponieważ te formy wypowiedzi nie stanowią przedmiotu egzaminowania, pomijam je w dalszych analizach.

FORMA WYPOWIEDZI	PMZ	PPP	ZSNP
esej	+	+	+
<i>dotatkowe formy wypowiedzi</i>	blog podziękowanie zawiadomienie	przeprosiny podziękowanie zawiadomienie gratulacje	SMS

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z powyższej tabeli, wszystkie formy egzaminacyjne prezentowane są jedynie w podręczniku ZSNP, zaś ich najmniej liczna reprezentacja występuje w PMZ. W każdej z analizowanych pomocy pojawiają się dodatkowe gatunki, przy czym warto zauważyć, że w dwóch prezentowane są takie formy jak podziękowanie i zawiadomienie. Ten ostatni gatunek wymieniany jest wśród form wypowiedzi pisemnych zalecanych dla poziomu B1 w *Programach...* (2016), nie ma go zaś w *Standardach...* (2016).

Kwestią istotniejszą niż sama obecność danej formy wypowiedzi jest sposób jej prezentacji. Aby dokonać takowej analizy, odwołam się do narzędzi genologii lingwistycznej³, a dokładniej do koncepcji gatunku Marii Wojtak. Badaczka traktuje gatunek jako pewien model, który realizowany jest w konkretnych formach wypowiedzi. Na każdy wzorec gatunkowy składają się cztery komponenty: aspekty strukturalny, pragmatyczny, poznawczy i stylistyczny (Wojtak 2004). Jest to koncepcja bardzo pomocna do nauczania form wypowiedzi nierodzimych użytkowników języka – uwzględnia bowiem nie tylko budowę danego tekstu, ale także jego cel komunikacyjny, tematykę oraz cechy stylistyczne (czyli m.in. dobór odpowiedniej leksyki). Walory takiego ujęcia gatunku doceniła na gruncie glottodydaktyki polonistycznej m.in. Anna Dunin-Dudkowska, która w licznych publikacjach odwołuje się do koncepcji M. Wojtak, przekładając ją na sposoby nauczania konkretnych form wypowiedzi pisemnych (por. m.in. Dunin-Dudkowska 2016, 2018, 2020, 2021). Dydaktyczna trafność konstrukcji wzorca gatunkowego w ujęciu M. Wojtak skłania do pytania, czy znajduje ona swoją realizację w kształceniu, a w przypadku podjętych tu analiz – w omawianych pomocach do nauczania jppo. W dalszej części artykułu omówiony zostanie sposób prezentacji poszczególnych form wypowiedzi z odwołaniem do wyżej wymienionej koncepcji gatunku Wojtak.

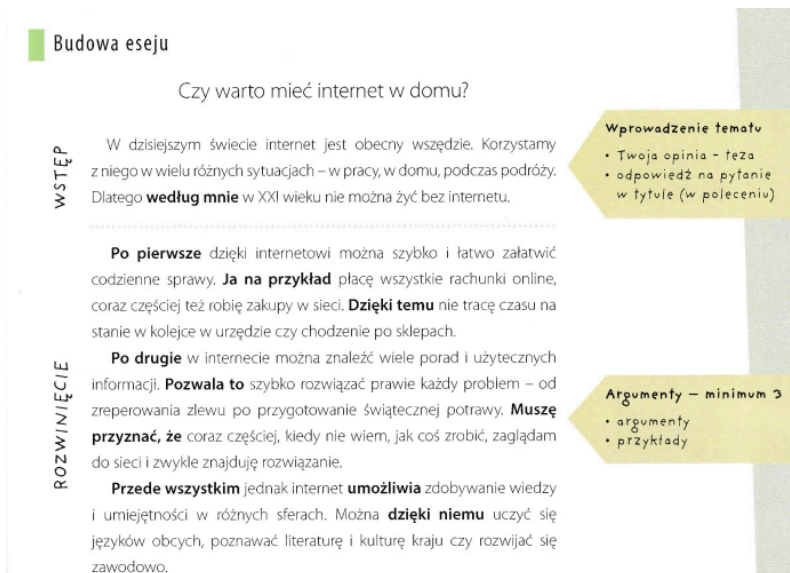
Omawiając pomoce dydaktyczne służące kształceniu sprawności pisania, trzeba pamiętać, że także na stronie certyfikacji dostępne są materiały ułatwiające oprowadzanie poszczególnych form wypowiedzi. Zwraca się w nich przede wszystkim uwagę na budowę, a także na uwarunkowania komunikacyjne wypowiedzi, np.

³ Maria Wojtak postuluje, aby mówić o genologii szeroko, bez przypisywania jej do konkretnych dziedzin lub dyscyplin: „Genologię ujmuję jako naukę o konwencjach kształtowania ludzkich zachowań komunikacyjnych, typach i wzorcach tych zachowań, realizowanych w różnych kodach semiotycznych, choć filolog ma prawo skupiać się jedynie na tworach werbalnych” (Wojtak 2019, s. 14).

„Zaproszenie – zawiadomienie adresata o ważnym wydarzeniu w życiu nadawcy i zaproszenie go do wzięcia udziału w tym wydarzeniu. Zaproszenie może być skierowane do indywidualnego lub zbiorowego odbiorcy. Może także zawierać informacje dotyczące odpowiedniego do okazji stroju i prośbę o potwierdzenie przybycia. Zaproszenie powinno zawierać następujące informacje: kto i kogo zaprasza; z jakiej okazji; gdzie i kiedy będzie miało miejsce to wydarzenie. W zaproszeniu oficjalnym obowiązują formalne zwroty grzecznościowe do adresata. Musi być podpisane pełnym imieniem i nazwiskiem (pod tekstem z prawej strony)”. (https://certyfikat-polski.pl/wp-content/uploads/2017/03/6_B1_P.pdf [11.12.2022]). Opis ten jest jak najbardziej słuszny, wydaje się jednak zbyt skomplikowany dla osób, które dopiero zaczynają przygotowywać się do osiągnięcia poziomu biegłości językowej B1.

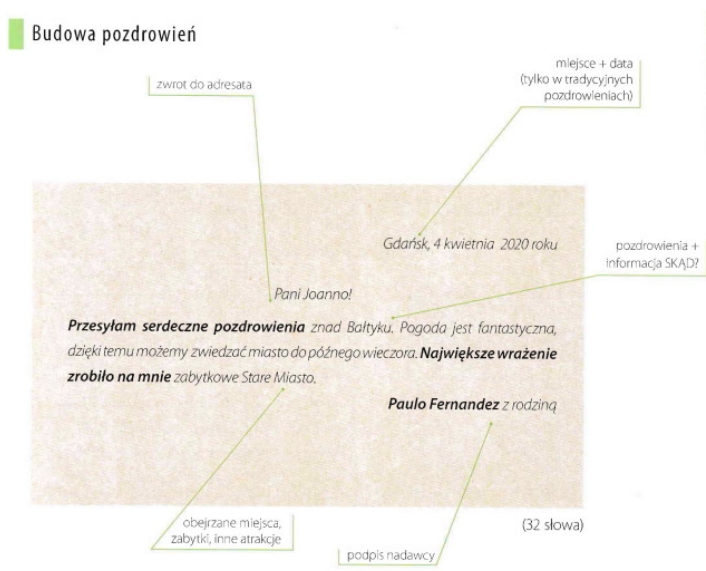
W podręczniku PMZ prezentacja gatunku rozpoczyna się od jego definicji zawierającej informacje o funkcji, np. „W recenzji autor przedstawia **utwór** (film, książkę, serial) lub **wydarzenie** (wystawę, spektakl teatralny), w którym brał udział. Recenzja musi zawierać **najważniejsze informacje** na temat utworu albo wydarzenia oraz **ocenę** autora, który **zachęca (lub zniechęca)** do obejrzenia filmu, przeczytania książki czy odwiedzenia wystawy.” (PMZ 2020, s. 30). Mamy tu zatem odwołanie do aspektu pragmatycznego i poznawczego – uczeń dowiadyuje się, kto i w jakim celu pisze recenzję. Drugi element to prezentacja konkretnej realizacji gatunku wraz z dokładnym omówieniem jego budowy – w przypadku form dłuższych z wyraźnym podziałem na wstęp, rozwinięcie i zakończenie, a w przypadku form krótszych z grafiką ilustrującą odpowiednie rozplanowanie architektониki tekstu. W ten sposób prezentowany jest aspekt strukturalny wzorca gatunkowego:

Zdjęcie 1. Prezentacja budowy eseju (fragment)

Źródło: *B1 – piszę, mówię i zdaję* (2020, s. 33)

Zdjęcie 2. Prezentacja budowy pozdrowień (1)

Źródło: *B1 – piszę, mówię i zdaję* (2020, s. 37)

Poza prezentacją struktury konkretne realizacje gatunkowe zawierają również przykładowe słownictwo charakterystyczne dla danej formy, które wyróżnione jest odpowiednią czcionką. W sposób szczególny są one opisane w dziale: *Wyrażenia i zwroty stosowane w ...* np. ogłoszeniu: „kupię, sprzedam, wynajmę (+B.) dom / mieszkanie / samochód / lokal” (PMZ 2020, s. 47). W ten sposób prezentowany jest aspekt stylistyczny gatunku. Ten sam schemat dotyczy wszystkich opisanych w podręczniku form wypowiedzi pisanych. Nie ma w książce żadnych ćwiczeń, ma ona jedynie charakter opisowy. Dodatkowo każda realizacja gatunkowa zawiera informację o liczbie użytych słów, co jest istotne jedynie ze względu na wymagania egzaminacyjne, nie ma zaś związku z samym wzorcem.

W drugiej z omawianych publikacji (PPP) we wstępie można odnaleźć bardzo ważną informację dla odbiorcy dotyczącą gatunków: „Na egzaminie nie możesz pisać cokolwiek i w dowolny sposób. Musisz przestrzegać reguł – ma je każdy gatunek” (PPP 2021, s. 10). Ta, z pozoru banalna wskazówka dla czytelników zawiera kluczową myśl – gatunek to zbiór reguł. Potrzebny jest zatem wzorzec, do którego można się odnieść przy komponowaniu własnego tekstu. Autorka PPP podzieliła swoją publikację na dwie główne części. Pierwsza to *Gatunki* – tu zawarte są informacje na ich temat, druga zaś to *Wzornik* – umieszczono w niej przykładowe realizacje, wskazówki i ćwiczenia. Ze względu na wykorzystywaną w niniejszym artykule koncepcję gatunku Marii Wojtak odwołam się do obu części łącznie. Aspekt strukturalny zaprezentowany jest nieco inaczej niż w PMZ. Autorka prezentuje konkretne

realizacje poszczególnych form wypowiedzi, jednak nie omawia szczegółowo ich struktury. W sposób szczegółowy charakteryzuje informacje związane z datą, zwrotem do adresata, powitaniem, pożegnaniem i podpisem w odniesieniu do gatunków, w których się one powtarzają. Mają jednak one charakter normatywistyczny, a nie odnoszą się do architektoniki tekstu. Tymczasem odpowiednie rozmieszczenie wspomnianych elementów jest niezmiernie ważne dla poprawnej realizacji wzorca gatunkowego. Wyraźnego wskazania na budowę brakuje w przypadku gatunków dłuższych jak opis czy esej. Odnajdujemy co prawda ich definicje operacyjne (np. *Opis sytuacji zwykle koncentruje się wokół jakiegoś momentu: ktoś coś zrobił albo powiedział i było to ważne, ciekawe, śmieszne nietypowe (...)* (PPP 2021, 93), a przy przykładowych realizacjach pojawiają się wskazówki w postaci pytań (np. przy prezentacji sprawozdania wyodrębnione są następujące pytania: *Co to było?; Kto tam był?; Gdzie to było?; Jak długo to trwało?; Jaka była pogoda?; Co najbardziej ci się podobało lub nie podobało?; Chcesz to powtórzyć?* (PPP 20221, s. 102), jednak zdecydowanie więcej miejsca poświęcono aspektowi pragmatycznemu i poznawczemu. Zaprezentowano, jakie intencje można wyrazić za pomocą poszczególnych gatunków, dużo miejsca poświęcono relacji między nadawcą a odbiorcą, która przekłada się na oficjalność i nieoficjalność używanych form wypowiedzi, co z kolei ma wpływ na wybór odpowiednich zwrotów, a tym samym na aspekt stylistyczny gatunku. Ten został zaprezentowany zarówno we wspomnianych wyżej aspektach poprawnościowych dotyczących konwencji zapisu pewnych elementów, jak i w postaci wyliczenia przykładowych zwrotów i wyrażeń, np. przy eseju są to: *Na początku chcę napisać, że...; Zaczę od tego, że...; To trudne pytanie, ponieważ...; Obecnie coraz więcej osób...; Ten temat wzbudza wiele emocji.; Każdy z nas przynajmniej raz w życiu...* (PPP 2021, s. 97). Ważnym elementem dla prezentacji wzorca gatunkowego są również zawarte w omawianej publikacji ćwiczenia. Zazwyczaj polegają one na uporządkowaniu fragmentów danej formy wypowiedzi w odpowiedniej kolejności bądź oddzieleniu od siebie dwóch wymieszanych struktur – dzięki temu ćwiczony jest m.in. aspekt związany z budową gatunku, co stanowi bardzo dobre uzupełnienie części teoretycznej.

Warszawski podręcznik ZSNP różni się nieco od dwóch omówionych wcześniej publikacji. Przede wszystkim jest to podręcznik kursowy, adresowany nie tylko do osób przygotowujących się do egzaminu certyfikatowego, choć układ poszczególnych jednostek nawiązuje do komponentów egzaminacyjnych. Mamy zatem część zatytułowaną Leksyka, w której występuje rozumienie ze słuchu oraz rozumienie tekstu pisanego, część poświęconą gramatyce, mówieniu oraz pisanii. Trzeba zaznaczyć, że osobny punkt stanowi ortografia i interpunkcja, które ściśle łączą się ze sprawnością pisania, zaś podczas egzaminu niedoskonałości w tym zakresie stają się bardzo często przyczyną utraty punktów przez zdających. W zakresie najistotniejszej dla niniejszego opracowania kwestii prezentacji form

wypowiedzi pisemnych w podręczniku ZSNP przyjęto dość niekonwencjonalne rozwiązanie. Informacja o gatunku ma postać zadania z lukami, które uczący się muszą samodzielnie wypełnić:

Zdjęcie 3. Prezentacja budowy pozdrowień (2)

The image shows a page from a Polish textbook titled "Pozdrowienia" (Greetings). The page contains a task with several gaps for students to fill in. The task is divided into two columns. The left column discusses the typical places where greetings are sent (postal cards, lists, holidays, or trips) and lists three elements that greetings should contain: a date, a salutation, and the sender's name. The right column discusses the form of greetings, distinguishing between private and official ones, and notes that official greetings must be signed with the sender's name and surname.

Pozdrowienia

adresata, wielką, pełnym, nieformalnych, widokówkach, formalne, podpis, miejsce, wołacza

Pozdrowienia wysyłamy zwykle na kartkach pocztowych, lub w listach, kiedy jesteśmy na wakacjach albo w podróży.

Pozdrowienia powinny zawierać następujące elementy:

- i datę (umieszcza się je w prawym górnym lub lewym dolnym rogu);
- zwrot do (pisze się go na środku pierwszej linijki z wykrzyknikiem, jest w formie);
- treść właściwą (zaczynamy literą);

- (pod tekstem z prawej strony).

Pozdrowienia prywatne zawierają bezpośredni zwrot do adresata. Używa się w nich zwrotów

W pozdrowieniach oficjalnych obowiązują zwroty grzecznościowe do adresata.

Muszą one być podpisane imieniem i nazwiskiem.

Źródło: *Zdaj się na polski!* (2022, s. 135)

W zaprezentowanym zadaniu odnajdziemy opis budowy gatunku (wskazanie na elementy obligatoryjne, jak data, zwrot do adresata etc. oraz na miejsce ich występowania, np. *umieszcza się je w prawym górnym lub lewym dolnym rogu* (ZSNP 2022, 135). Pojawia się również informacja o intencji gatunku (*Pozdrowienia wysyłamy zwykle na kartkach pocztowych, widokówkach lub w listach, kiedy jedziemy na wakacje albo w podróż* (ZSNP 2022, 135). Autorzy zwracają też uwagę na formy adresatywne, a tym samym na układ nadawczo-odbiorczy. Podsumowując, należy stwierdzić, że w tej krótkiej prezentacji wzorca gatunkowego uwzględniono jego aspekt strukturalny, pragmatyczny i poznawczy. Brakuje aspektu stylistycznego, jednak można uznać, że został on omówiony wcześniej, w części poświęconej innemu gatunkowi, a mianowicie wiadomości e-mail. Tu wymienione zostały charakterystyczne zwroty, jak np. *Pozdrawiam serdecznie, Z wyrazami szacunku* etc. (ZSNP 2022, s. 125). Trzeba dodać, że w każdej jednostce umieszczone jest także zadanie związane z samodzielnym pisaniem konkretnej formy wypowiedzi, np. *Proszę napisać list do starszej sąsiadki, z którą zna się Pani / Pan od wielu lat, i opisać w nim swoje życie na emigracji* (150 słów) (ZSNPA 2022, 83) – są to zadania analogiczne do tych, które występują na egzaminie certyfikatowym.

Podsumowując, należy stwierdzić, że koncepcja wzorca gatunkowego Marii Wojtak wraz z jego czterema aspektami znajduje swoje zastosowanie w glottodydaktyce polonistycznej⁴. Intuicyjnie autorzy podręczników odwołują się do

⁴ Należy przypuszczać, że także w glottodydaktykach innojęzycznych.

omawianych komponentów formy wypowiedzi, choć nie zawsze uwzględniają wszystkie. Oczywiście aby zweryfikować skuteczność takiego podejścia do nauczania pisania, należałoby przeprowadzić badania komparatystyczne, co nie jest w tej chwili możliwe z dwóch powodów. Po pierwsze, omawiane pomoce są stosunkowo nowe (najnowsza została wydana w 2022 roku), po drugie zaś funkcjonowały na rynku edukacyjnym przede wszystkim w rzeczywistości pandemicznej, która znacznie zmieniła system nauczania. Tymczasem wypowiedź pisemna to komponent, który wymaga ciągłego kontaktu z nauczycielem, lektorem. Nie ma możliwości opanowania tej sprawności bez stałego sprawdzania prac własnych uczniów. Poznanie wzorca gatunkowego jest niezmiernie ważne, jednak dopiero jego autorska realizacja i umiejętne zastosowanie reguł w praktyce to gwarancja egzaminacyjnego sukcesu. Zatem wszystkie trzy omawiane książki są pomocami dydaktycznymi, ale na końcu opanowywania każdej z form wypowiedzi stoi lektor, który weryfikuje zdobytą wiedzę. Z tego powodu warto, by nauczyciele języka polskiego, zwłaszcza jako obcego mieli świadomość złożoności wzorca gatunkowego, który nie sprowadza się jedynie do budowy, ale zawiera w sobie także uwikłania komunikacyjne i kulturowe.

BIBLIOGRAFIA

- B1 – piszę, mówię i zdaję! Formy wypowiedzi pisemnych i ustnych na egzaminie certyfikatywnym z języka polskiego jako obcego*, 2020, Warszawa (PMZ).
- Dunin-Dudkowska A., 2016, *Gatunki urzędowo-prawne w perspektywie glottodydaktycznej*, w: W. Próchniak, M. Smoleń-Wawrzusiszyn (red.), *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, Lublin, s. 65–77.
- Dunin-Dudkowska A., 2018, *Gatunki wypowiedzi w kontekście glottodydaktycznym*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 25, s. 111–121. <http://dx.doi.org/10.18778/0860-6587.25.10>
- Dunin-Dudkowska A., 2020, *Genologia jako styl myślowy. Implikacje glottodydaktyczne (na przykładzie felietonu)*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 27, s. 193–208. <http://dx.doi.org/10.18778/0860-6587.27.10>
- Dunin-Dudkowska A., 2021, *Akademickie gatunki wypowiedzi w glottodydaktyce (na przykładzie artykułu naukowego)*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 28, s. 285–295. <https://doi.org/10.18778/0860-6587.28.19>
- Gębał P., Miodunka W., 2020, *Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego*, Warszawa.
- Janowska I., Lipińska E., Rabciej A., Seretny A., Turek P., *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2*, 2016, Kraków.
- Januszewicz M., 2021, *Pisz po polsku. Poradnik. Ćwiczenia. Przygotowanie do egzaminu*, Jelenia Góra (PPP).
- Lipińska E., 2016, *Pisanie – sprawność niezbędna w kształceniu językowym*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 9–14.
- Łukaszewicz B., Yaumen N., Świącka A., Garncarek P., 2022, *Zdaj się na polski! Podręcznik kursowy przygotowujący do egzaminu certyfikatywnego na poziomie B1*, Warszawa (ZSNP).

- Padzik D., 2021, *Pisanie, które uczy, motywuje i bawi*, „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 51–57. DOI: 10.47050/jows.2021.1.51–57
- Seretny A., Lipińska E., 2005, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Kraków.
- Standardy wymagań odnoszących się do poszczególnych poziomów biegłości językowej w zakresie znajomości języka polskiego jako obcego*, 2016, załącznik do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lutego 2016 r. w sprawie egzaminów z języka polskiego jako obcego, „Dziennik Ustaw z 2016 r. poz. 405”.
- Szulc A., 1984, *Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego*, Warszawa.
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim*, „Dziennik Ustaw z 2012 r. poz. 161”.
- Wilczyńska B., 2021, *Polski na B1*, Warszawa.
- Wojtak M., 2004, *Gatunki prasowe*, Lublin.
- Wojtak M., 2019, *Wprowadzenie do genologii*, Lublin.
- <https://certyfikatpolski.pl/system-certyfikacji/statystyki/> [20.08.2022].
- https://certyfikatpolski.pl/wp-content/uploads/2017/03/6_B1_P.pdf [20.08.2022].